

NIEUWE AANWINST

Granida en Daifilo

Dirck van Baburen

1623. Olieverf op doek, 165,7 x 211,5 cm

Bijdrage: € 377.600 waarvan € 17.500 uit
het Fonds voor Klassieke Beeldende Kunst

CENTRAAL MUSEUM, UTRECHT

Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt
(mede dankzij haar Fonds voor Klassieke Beeldende
Kunst), het Mondriaan Fonds, Stichting Elise Mathilde
Fonds en het K.F. Hein Fonds

Eind januari 2020 werd bij Sotheby's in New York een schilderij geveild dat senior conservator Liesbeth Helmus al vele jaren in het vizier had. Zij zag in dit werk het ultieme schilderij voor het Centraal Museum. Alles klopt: de schilder, het onderwerp en het verhaal achter de opdracht.

Een Utrechtse liefdesgeschiedenis

De Utrechtse edelman Pieter van Hardenbroeck (1593-1658) was verliefd op Agnes van Hanxelaer, die in 1618 was ingetreden in de cisterciënzer abdij van Hocht in Lanaken bij Maastricht, net over de huidige grens met België. Samen met twee andere jonge nonnen ontvluchtte zij het klooster in 1623. Het is niet zeker of zij toen al een relatie had met Pieter, maar het lijkt er wel op, want in hetzelfde jaar bestelde hij ter herinnering aan hun prille liefde een groot schilderij bij de Utrechtse schilder Dirck van Baburen (1594/95-1624): een *portrait historié* waarbij Pieter en zijn lief zijn uitgebeeld als de herder Daifilo en de Perzische prinses Granida.

De liefdesgeschiedenis van Granida en Daifilo is afkomstig uit de pastorale tragedie *Granida* van de dichter Pieter Cornelisz. Hooft uit 1615. De ontmoeting van de herder en de prinses was onvoorzien. Granida gruwde van het corrupte en onoprechte leven aan het hof en idealiseerde het landelijke herdersbestaan, waarin alleen echte gevoelens schenen te tellen. Als zij bij toeval tijdens een jachtpartij Daifilo ontmoet, gaat haar hart naar hem uit. Hij verpersoonlijkt alles waarnaar zij op zoek is en ook zijn liefde voor haar is direct zo groot, dat hij zijn vriendin Dorilea (linksachter op het schilderij) voor haar verlaat en met haar meegaat naar het paleis van haar vader. Na tal van tegenslagen ontvluchten zij

samen het hof, voor een eenvoudig, maar idyllisch herdersleven in Arcadië.

Van Baburen (caravaggist en grondlegger van de pastorale schilderkunst) kwam met het idee om Pieter en Agnes uit te beelden als de hoofdpersonen van het verhaal, waarbij hij koos voor het moment waarop Daifilo Granida uit een schelp water te drinken geeft. Hij realiseerde met dit kapitale doek de vroegste uitbeelding van het vanaf dat moment zo geliefde thema. Typisch voor zijn caravaggistische stijl zijn realistische details als de vuile voeten van Daifilo, passend bij een herder die op blote voeten loopt. Pieter en Agnes huwden in 1628. Uit het testament van Van Hardenbroeck blijkt dat hij het schilderij tot aan zijn dood in 1658 bij zich heeft gehouden.

ANDERE VERBEELDINGEN

Ook andere paren lieten zich vanaf het midden van de jaren 1620 uitbeelden als Granida en Daifilo, zoals in een werk door de Haagse schilder Jan Mijtens in het Rijksmuseum. Hoewel de jonggeliefden op dit schilderij niet zijn geïdentificeerd, is het vanwege hun kleding en individuele gelaatstrekken duidelijk dat ook hier sprake is van een *portrait historié*. Daifilo knielt neer voor Granida, terwijl hij met zijn rechterhand deemoedig de plek van zijn hart beroert. Zij kijkt op hem neer, met in haar rechterhand de schelp die hij

Dubbelportret van een jong paar als Granida en Daifilo

Jan Mijtens
ca. 1640-70. Olieverf op doek, 112 x 143,5 cm
RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM

Gelegateerd door C.J. Amiabel in 1900

Museum is geen *portrait historié*, maar is vanwege de herkomst wel verbonden aan een andere, grote liefde. Stadhouders Frederik Hendrik en Amalia van Solms kregen het geschonken naar aanleiding van hun huwelijk in 1625. Het is het moment na de eerste kennismaking. Het liefdespaar gaat totaal in elkaar op en heeft niet eens in de gaten dat de soldaten van Granida's vader al in aantocht zijn. Honthorst, die net als Van Baburen wordt gerekend tot de Utrechtse caravaggisten, is dan al vijf jaar terug uit Rome. Het is duidelijk te zien dat zijn stijl zich heeft geëvolueerd richting classicisme. Deze schilderijen worden samen getoond in de nieuwe collectieopstelling van het Centraal Museum, die gerealiseerd wordt in 2021. ↘

Liesbeth M. Helmus
Senior conservator Oude Kunst Centraal Museum

haar zojuist heeft overhandigd. Granida's jachthonden staan naast haar en haar paard dat op de achtergrond te zien is, wordt door een knecht bij de teugels vastgehouden. De arme Dorilea kijkt vanuit de verte toe hoe de liefde zo plotseling tussen haar ex-geliefde en deze mooie prinses ontbrandt.

Het schilderij met *Granida en Daifilo* van Gerard van Honthorst in het Centraal

Granida en Daifilo
Gerard van Honthorst
1625. Olieverf op doek,
144,7 x 179 cm
CENTRAAL MUSEUM,
UTRECHT

Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt in 1943